

FEDEZD FEL A FÖLD KINCSEIT!

Vojnits András

A hóhatáron túl

Kossuth Kiadó

FEDEZD FEL A FÖLD KINCSEIT!

Vojnits András

A hóhatáron túl

Kossuth Kiadó

Tartalom

Előszó

A világ teteje

Mindig magasabbra

Magashegyi megpróbáltatások

Hegylakók

Ahol az istenek laknak

Északi vadon

Azok a csodálatos fák

Jogunk az erdőhöz

Kislexikon

Impresszum

Ahol az istenek laknak

SZENT HEGYEK

*„Héra pedig felugorva suhant az olymposi csúcsról
Périán átlépve, kies szép Émathiába,
Majd a lovas thrákok havas ormain át, kimagasló
Csúcsokon át surrant, sosem érte a lába a földet.”*

HOMÉROSZ
ODÜSSZEIA

A görög istenek és a mitológia más, a világ valamely jelenségét megszemélyesítő alakjai nemcsak elvont értelemben voltak az emberek fölött valók, de sokan közülük ott is laktak a magasban, a hegytetőkön. A hegyeknek min-

dig is mitikus jelentésük volt, és nemcsak a panteizmus hívei előtt; a Dzsebel-Múza (2285 m) a Sínai-félszigeten nem más, mint a bibliai Mózes-hegy, ahová felvonult Mózes, hogy kőtáblákon átvegye Isten parancsait.

Az Olimposz hófedte csúcsa Görögország északi részén, Thesszália és Macedónia határán magasodik az Égei-tenger kék vize, a Thermai-öböl fölé. A Hellenidák belső övezetéhez tartozó hegységet erősen gyúrt, az óidőből származó kőzetek építik fel. Legmagasabb részei a jégkorszakban nagymértékben eljegesedtek, ennek köszönhető a látványos, alpesi formavilág. Egykor nem a főcsúcsot, a Mitikaszt (2911 m), hanem az annál valamivel alacsonyabb, 2787 méteres északi csúcsot vélték a nagyobbknak; sőt az ókori görögök az Olimposzt a világ legmagasabb hegységének tartották. A görög mitológiában itt volt az

istenek lakhelye. Maga a legfőbb istenség, Zeus⁶ is itt trónolt. Az Áijosz Konsztantinosz csúcson (2817 m) – amelyet korábban Hagiosz Antoniosznak neveztek – ókori áldozati helyet tártak fel. A vastag hamuréteg alól edénymaradványok, érmék és Zeusz Olümpiosz fogadalmi feliratai kerültek elő.

A Hellenidák középső övezetében találjuk a görög hitvilág egy másik központi helyét, a dórok szent hegyét, a Parnassoszt (2457 m). Az erősen karsztosodott mészkőhegy Apollón, valamint a korinthoszi nimfák lakhelye volt. Itt eredt a múzsák szent forrása, a

---

⁶ **Zeusz:** főisten a görög mitológiában. Eredetileg a fény istene, majd az Olümposz királya és a világ ura. Bár emberi gyarlóságokkal is rendelkezik, legyőzi a rosszat, igazságot, bölcsességet és rendet hoz a földre. A rómaiak Zeusznak megfelelő istene Jupiter volt.

Kasztália, itt volt az a hármás útelágazás, ahol Oidiposz megölte az apját, és a fennsík egy cseppkőbarlangjában lakott Pán a nimfákkal. Delphoi is itt, a déli lejtőkön épült fel.

A MÚZSÁK LAKHELYÉT, a Parnasszoszt még késő tavasszal is hó borítja. Nyáron nem sok látszik a hegyből, sűrű párafüggöny mögé rejtőzik Apollón otthona.

A rómaiak is hittek a táj varázserejében, ők is úgy gondolták, hogy a költői ihlet forrásait, a múzsák lakhelyét találták meg erre. Ma is vadregényes a vidék, bár az összképet némiképpen rontja, hogy a környéken bauxitbányák és alumíniumkohók működnek. Persze az is lehet, hogy az ókori isteneknek ezek ellen sem lenne kifogásuk, hiszen – úgy mesélik – mindig nagyon megértők voltak.

A pusztulást okozó tűzhányókat a régi korok embere ismerte és félte. Minden nép mitológiájában szó esik vulkánokról meg istenekről, akik általában a hegytetőn trónolnak, vagy a hegy belsejében laknak. Plutó – jelentése szerint a gazdagító – az ókori rómaiak képzeletében az alvilág istene, aki a Föld kérgét, tehát az emberek világát új anyagokkal gyara-

pítja. Társa, a szanta Vulcanus⁷ ezzel szemben azért vált hírhedtté, mert elpusztította az emberi alkotásokat. Nem véletlenül volt Rómában félelmetes a híre.

A VULKÁNOSSÁG NÉVADÓJA Vulcano szigete. A görögök itt vélték megtalálni Héphaisztosz műhelyét, és a rómaiak sem fárasztották magukat új színhely keresésével, ők Vulcanus műhelyét helyezték ide. A vulkán kráterét gyakorta teljesen ellepik a kiáramló forró gőzök, mintha az isteni kovácsok még mindig munkálkodnának.

---

⁷ **Vulcanus:** a tűz és a fémmunkák római istene. Tisztelete valószínűleg etruszk eredetű hiedelemből származik.

A rómaiak úgy gondolták, hogy a Szicília melletti kis sziget, a mai Volcano füstöt, hamut és lávát okádó hegyének gyomrában van Vulcanus, a kovács isten műhelye. Innét kapta a vulkán és a vulkánosság a nevét. Az istenek kovácsát egyébként a görögök is ismerték, ők Héphaisztosz néven tisztelték, aki ugyanott működött, mint társa, Vulcanus.

A japánok isteni hegye, a Fudzsi (Fuji, Fudzsi-szan, Fujisan) nemcsak a szigetország, hanem a Föld egyik legszebb és legszabályosabb, valamint legismertebb tűzhányója. A Honshu középső részén található, környezetéből látványosan kiemelkedő, 3776 méter magas és 35–40 kilométer átmérőjű rétegvulkán a pleisztocénban kezdett működni.

A HÓVAL BORÍTOTT FUDZSI

*A hegyet a Japán szigetek lakói ősidők óta mély
tisztelettel veszik körül; az ősi japán hit szerint az
istenek a hófödte hegytetőn laknak.*

Valójában nem is egyetlen vulkánról van szó, hanem több Krakatau-típusú kitörés eredményeképpen létrejött vulkánegyüttesről. Utoljára 1707-ben működött, de a hosszú múlta visszatekintő japán feljegyzéseknek köszönhetően tudjuk, hogy az azt megelőző 1000 évben tizenkétszer is kitört. A 700 méter átmérőjű, közel 200 méter mély krátert tíz hónapon keresztül hó fedti. A kráterperemet északról öt apró tó övezi. A vasútvonal a tűzhányó és a tenger között húzódik. Jobbról a végtelen kék tenger, balról az ország, a hegyek és végül órákon keresztül a hatalmas Fudzsi, amelynek lábainál háromnegyed körben kerül a vasút; az egész vonal csupa csoda és gyönyörűség.

Balázs Dénes⁸, a 20. század legnagyobb magyar földrajzi utazója szerint, ami a japánoknak a Fudzsi, az Új-Zélandban a Mt. Egmont. Ha hinni lehet a régi maoriknak, a magányos hegyóriás keletkezése családragénybe illő lehetett. Taranaki – ők így nevezték a hegyet – valaha együtt élt társaival a sziget közepén. Mialatt az öreg Tongariro – egy másik vulkán – a dolga után járt, az ifjú Taranaki elcsábította bájos, fiatal feleségét.

A TONGARIRO VULKÁN legmagasabb pontja a Nyugati-kráter peremén emelkedő Mount

---

⁸ **Balázs Dénes** (1924–1994): földrajztudós, szakíró, a 20. század legnagyobb magyar utazója. Elsősorban a karsztvidékeket kutatta, de tanulmányozta a sivatagokat és az esőerdőket is. Mintegy 10 évet töltött hazájától távol, ez alatt 130 országot keresett fel. 27 könyve és több száz cikke, tanulmánya jelent meg. Nevéhez fűződik a Magyar Földrajzi Múzeum (Érd) létrejötte.

Tongariro (1968 m). Ezenkívül még jó pár kráter van a heggyen; utoljára a nyugati oldalon keletkezett Te Mari-kráter működött.

A férj értesült az esetről, és ádáz csata kezdődött a férfi vulkánok között. A csábító maradt alul, aki a küzdelemben jókora ütést kapott a fejére; ez a horpadás ma is látszik a Fantham's Peak alatt, és maga a kráter is egy behegedt seb. Taranaki elmenekült, és távol a többi hegytől összerogyott. Azóta sem bírt tovább menni, ott van, a mai helyén.

A Taranaki, amelynek az európai bevándorlók a Mt. Egmont nevet adták.

A földhözragadt geológusok persze ezt nem így látják. Azt mondják, hogy a Föld kérgében egy észak-északnyugat– dél-délkelet irányú törésvonal húzódik, és ennek mentén kezdett 70.000 évvel ezelőtt dolgozni a Mt. Egmont. Főleg andezitlávát⁹ eregetett, és a sok száz kitörés eredménye a szabályos, 2516 méter magas kúp. Az utolsó kitörések az 1500.,

---

⁹ **Andezit:** rendkívül elterjedt, semleges vegyhatású kiömlési kőzet. Ásványi összetevői közül kiemelkednek a plagioklászok (földpátok), a biotit (csillámok), az amfibolok és a piroxén. Általában szürke vagy vörös-barna, de lehet fekete és zöld is. Leginkább fiatal lánc-hegységek és tűzhányók kőzete. Legtömegesebb az Andokban, ahonnan a nevét is kapta. Európában gyakori a Kárpátok koszorújában (Visegrádi-hegység, Börzsöny, Cserhát, Mátra, Selmeci-, Körmöci-, Eperjes-Tokaji-hegység, Vihorlát, Gutin, Kelemen- és Görgényi-havasok, Hargita), de a Vezúvot is ez építi fel.

1655. és 1755. években voltak, és lehet, hogy nem is alszik olyan mélyen, bármikor felébredhet.

Gyakran a „modern” diktátorok is megirigylik isteni elődeik dicsőségét. Úgy mesélik, Észak-Korea „nagy vezére”, Kim Ir Szen¹⁰ fehér lovon szállt alá a Pektu-szan magasából.

---

¹⁰ **Kim Ir Szen**, a Nagy Vezér (1912–1994): észak-koreai politikus, pártvezér. 1931 óta volt a kommunista párt tagja, amelynek 1945-ben főtitkára lett. 1946-ban megalapította a Munkáspártot. A koreai háborúban (1950–1953) a Népi Hadsereg főparancsnoka. 1948–1972 között Észak-Korea (Koreai Népi Demokratikus Köztársaság) miniszterelnöke. 1972-től pártfőtitkár, államfő, köztársasági elnök, a hadsereg főparancsnoka. Elszegényedett, elszigetelt és militarizált államot hagyott hátra. Helyébe fia, Kim Il Dzsong, a Kedves Vezér lépett.

A Kelet-afrikai-árok alján, 600 méter tengerszint feletti magasságban fekvő, erősen sós vizű Nátron-tó partjait tekintélyes tűzhányók vigyázzák. Északon a már kihunyt Ol Doinyo Sambu, délen a Gelai és napjaink egyik legvirulensebb vulkánja, az Ol Doinyo Lengai (2880 m), az Isten hegye magasodik.

AZ ISTEN HEGYE

A tűzhányó lejtőit vastag salak- és hamuréteg borítja, amelybe a felhőszakadások lezúduló vize mély árkokat vájt. A hasadékok, barrankók szövevényes rendszere több kilométer hosszú. Az Ol Doinyo Lengai lágájának magas a karbonát tartalma, ezért helyenként szokatlanul világos a vulkán színe.

A szabályos, kúp alakú hegy 200 méter átmérőjű kráterét egy gátszerű képződmény osztja ketté. A déli oldalfal igen magas, ott van a vulkán csúcsa is. Itt sötétebb és világosabb színű rétegek váltakoznak egymással, a 10–20 centiméter széles hasadékok pedig gőzt fújnak ki. A kráter északi felén félelmetes, fekete hamuiszap tavak fortyognak. Amikor a mélyből gáz tör fel, a forró, fekete iszap gejzirként emelkedik több méter magasra. A kráter belső falai kénkivirágzástól sárgállanak, és mindeütt megdermedt trónafoszlányok¹¹ lógnak.

---

¹¹ **Tróna:** víztartalmú karbonátásvány, $\text{Na}_3\text{H}(\text{CO}_3)_2\cdot 2\text{H}_2\text{O}$. Nátrontavakban és azok partján válik ki. Többek között ismert a Kelet-afrikai-árokából és Venezuelából.

AZ OL DOINYO LENGAI a levegőből. Az egyik kitörés felhasította a vulkáni kúp keleti felét, innét bepillantunk a hegy gyomrába.

A tűzhányó kitöréseiről 1880 óta vannak adatok. Jaeger német geológus volt az első, aki dacolva a maszájok ellenkezésével, 1904-ben felkapaszkodott a félelmetes hírű hegyre. A hegy első magyar megmászója, Lerner János 1988-ban jutott fel a csúcsra, őt néhány másodperccel később követte Sáfrány József, a híres operatőr.

Kevésbé volt szerencsés az a két holland turista, akik nem törődve néhány maszáj harcos ellenkezésével, meg akarták mászni a tűzhányót; a keresésükre indult mentőcsapat csak dárdával átütött holttestüket találta meg. De ilyesmitől ma már nem kell tartani, a maszájok kezében dárda helyett hegymászóbot van, és turistacsoportokat vezetnek fel a hegyre. Persze jó pénzért.

„A hegyen 'Engai lakik, az Isten!

*Ember még nem tapodta a csúcsát!
Nem is sértheti meg senki a birodalmát,
mert a gonosz démonok elpusztítanák!”*

EGY MASZÁJ FIÚ, 1988

Azért ne gondoljuk, hogy minden „isteni” hegy fiatal vagy legalábbis magas. Ausztrália közepét, ahol a földkéreg mozgásai redőkbe gyűrték és kemény kőzetekké préselték az eredetileg laza anyagot, különös alakú, vörös sziklahegyek uralják.

AZ ULURU oldalába az esővíz kémiai oldás, hidratáció révén üregeket és barlangokat vájt, másutt csatornák és ingókövek keletkeztek. A meleg éghajlatnak is köszönhetően a kőzetrétegek héjszerűen váltak el egymástól, így sziklaívek és ereszek jöttek létre, amelyek árnyékot adnak; az Uluru maga is árnyékos helyet jelent. Valamikor ezeken a helyeken

gyűltek össze az őslakók, a legtöbb sziklafestményt és rajzot is itt találjuk.

A legnagyobb, de mindössze 348 méter magas monolitot első európaiként W. C. Gosse pillantotta meg 1873-ban, aki nyomban el is nevezte Ayersről, Dél-Ausztrália miniszterelnökéről. Pedig már sok ezer év óta Uluru néven tisztelték az őslakosok a szent helyet, ahol a jankuntjatraja és pitjantraja törzs tagjai az ősök szellemeivel találkoztak.

„VALAMIKOR RÉGEN AZ ULURU NÉPE MEGSÉRTETTE EGY MESSZE NYUGATON, A KIKINGURA-HEGYNÉL ÉLŐ TÖRZS FIAIT, AKIK BOSSZÚSZOMJASAN KULPUNYÁHOZ, A RÉMÜLETES DINGÓ SZELLEMHEZ FORDULTAK SEGÍTSÉGÉRT. A SZELLEM EGYSZERRE HASONLÍTOTT MINDENFÉLE SZÖRNYŰ ÁLLATHOZ, DE A LEGRETTENETESEBBEK A FOGAI VOLTAK. LUNBA, A JÓSÁGOS JÉGMADÁR ASSZONY FIGYELMEZTETTE A VESZÉLYRE AZ

ULURU NÉPÉT; AZ EMBEREK FEL IS MÁSZTAK A SZIKLÁRA, DE OTT MÉLY ÁLOMBA MERÜLTEK. HIÁBA RIKOLTOZOTT LUNBA, AMIKOR MEGLÁTTA A TÁTOTT SZÁJJAL FELÉJÜK ROHANÓ KULPUNYÁT, NEM ÉBREDTEK FEL, ÉS MIND EGY SZÁLIG OTT VESZTEK.”

ABORIGIN MONDA

A sziklákat is ők díszítették festményekkel. Az utódok ma is elzarándokolnak ide; legszen-
tebb sziklájuk, a Ngaltawata környéke zárt terület, ahová a turisták be sem tehetik be a lábukat.